

Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

Angelov I. et al. 2020. A globally-important stronghold in Oman for a resident population of the endangered Egyptian Vulture *Neophron percnopterus*. *Ardea* 108: 73-82.

In het noordelijke deel van de aride Hajar Bergen in Oman werd een gebied van 2900 km² uitgekamd op broedende Aasgieren, daarbij geholpen door een aantal vogels uitgerust met een GPS-zender. Aasgieren broeden op kliffen, dus dat viel nog niet mee. Ondanks een hoop aannames kon toch met enige zekerheid het aantal broedparen worden geschat op 0.26 paar per km², waarmee het totaal op 225 paren in het onderzochte gebied zou uitkomen. Substantieel, in vergelijking met Europese populaties die (bijna) allemaal kwijnend zijn. (ivaylo.d.anelov@gmail.com).

Babushkin M., Kuznetsov A. & Delgado M. del Mar 2019. Autumn migration patterns of Horth-West Russian Ospreys *Pandion haliaetus*. *Ardeola* 66: 119-128.

Drie vrouwen en een man Visarend werden per satellietzender gevolgd vanaf de Russische broedplaatsen naar hun overwinteringsgebied. Het vertrek vond gemiddeld op 26 augustus plaats, de gemiddelde afstand tussen broed- en wintergebied was gemiddeld 6258 km (maar enorme variatie, van 4241-8023 km, ofwel naar Israel, Egypte, Soedan en Angola). De duur van de tocht varieerde navenant, deels doordat ingelaste stopovers 12-46 dagen konden duren. Die waren telkens gelegen bij waterreservoirs of visvijvers. Hoewel de arenden behoorlijk consistent waren in hoe ze hun reis uitvoerden, waren ze tegelijk zeer flexibel als het ging om inspelen op lokale variaties in omstandigheden (vooral weer) (babushkin.miroslav@gmail.com).

Baerdemaeker A. de & Bakker G. 2020. De haviken van het Kralingse Bos. *Straatgras* 32(1): 40-41.

In Rotterdam was de Havik tot voor kort aan randbewoner, Rotterdam in zicht maar nog niet echt neergestreken. In 2019 (en opnieuw in 2020) was er echter een broedgeval in een relatief rustige hoek van het Kralingse Bos, het nest onzichtbaar verstopt in een met klimop begroeide zomereik. Er vlogen drie jongen uit. Hun voedsel haalden ze niet uit de stad, maar uit de omgeving van een manege en golfbaan. De 12 prooien waren onder meer konijn, mol, groene en grote bonte specht, halsbandparkiet en ransuil. (debaerdemaker@bureaustadsnatuur.nl).

Barker A. 'If it flies, it dies'. *British Birds* 113: 425.

In het Verenigd Koninkrijk is roofvogelvervolging vele graadjes erger dan in Nederland. Dat heeft te maken met een feodale klassenmaatschappij, met stinkend rijke grondeigenaren, met jachtopzichters die doen wat hun baas ze opdraagt (alle predatoren opruimen opdat er maximaal jachtwild te schieten is) en met de geringe pakkans. Daar zijn enorm veel mensen het mee oneens, nog los van het feit dat roofvogels bij wet beschermd zijn en uitroeien dus strafbaar is. Sommige beschermers blijven handreikingen doen naar jagers en hun kompanen om deze situatie te verbeteren. Een dialoog, noemen ze dat. Dat doen ze al decennia, niettegenstaande

het feit dat de vervolgers aan alles en iedereen schijt hebben en ermee weggelopen. Anderen zijn het beu en willen harde actie, liefst spijkerharde, en nog beter: een verandering van wetgeving die het mogelijk maakt gasten aan te pakken die denken dat ze boven de wet staan. Natuurlijk moeten foute jachttopzichers een douw krijgen, maar hun broodheren nog veel meer! Die laatste niet met geldboetes, want geld hebben ze als water, maar met aanpak van de jacht zelf. Weg met die hoenderjacht, die niet alleen roofvogelvervolging in de hand werkt maar ook op grote schaal landschappen kapot maakt.

Ford A., Taylor J. & Jardine D.C. 2020. Observations on the roosting behaviour of adult male Golden Eagles from satellite telemetry. Ringing & Migration 34: 38-44.

Twee volwassen mannetjes Steenarend werden per satellietzender gevolgd. Het bleek dat de vogels weinig plaatstrouw waren aan de plek waar ze sliepen. Een vogel gebruikte in één jaar tijd 87 verschillende slaappleaatsen (op 356 nachten), de ander 123 slaappleaatsen op 345 nachten in 2017/18 en 128 slaappleaatsen op 335 nachten in 2018/19. Slaappleaatsen die maar één nacht werden gebruikt vielen vaak samen met zwakke wind; de slaappleaatsen die frequent werden gebruikt (>10 keer) vielen samen met winderige nachten. Beschutting is kennelijk belangrijk bij harde wind, niet zo gek in Schotland waar het behoorlijk guur kan zijn en warmtelekkage snel oploopt bij gebruikmaking van geëxponeerde zitposten. (dcjardine@binternet.com)

Gangoso L. et al. 2020. Cascading effects of climate variability on the breeding success of an edge population of an apex predator. J. Anim. Ecol. DOI: 10.1111.1365-2656.13304.

Nou moe, net geleerd dat de Eleonora's Valk eigenlijk vlieg-en-foerageer trekvogel heet (zie Hadlikyriakou), blijkt-ie apex-predator te heten. Gelukkig beide nog wel Falco eleonora. Hoe dan ook, de broedvogels op de Canarische Eilanden werden gevolgd van 2007-2017 en in die periode bleek de passaatwind (noordoostelijk) van groot belang te zijn voor de reproductie: bij wind uit een oostelijke hoek verdriften veel trekvogels van de Spaans-Afrikaanse kust naar de Eilanden, waar ze deels in de magen van hongerige jongen van Eleonora's Valken verdwenen. Als er echter aanhoudende westenwinden staan, gaat de trekvogelstroom over het vasteland van Afrika zuidwaarts, buiten bereik van de Canarische valken. Die kunnen dan wel naar het vasteland vliegen om zelf aan de kost te komen, maar profijtelijke jacht voor de nestjongen is er dan niet bij. (laurag@ebd.csic.es)

Hadjikyriakou T. et al. 2020. Habitat availability influences migration speed, refueling patterns and seasonal flyways of a fly-and-forage migrant. Movement Ecology (2020)8:10.

Tegenwoordig heet je niet meer Eleonora's Valk, maar een vlieg-en-foerageer trekvogel. Haha, die wetenschappers! De valken waren uitgerust met een GPS-zender en vlogen van Cyprus naar Madagascar. Ze vlogen sneller (en ook 's nachts) als ze vegetatie-arme gebieden passeerden, en minder snel als er veel vegetatie was. Bij die laatste gebieden bleven ze ook wel hangen (en slapen), voordat ze een 'ecologische barrière' moesten oversteken. Dat zou allemaal te maken hebben met wel/niet foeregaren tijdens de trek, en daar wel/niet de gelegenheid voor hebben. Ze zouden vegetatierijke

gebieden uitkiezen omdat er dan gebunkerd kan worden. Leuk bedacht, en wie weet waar, maar niettemin een bureaustudie met veel aannames. In het voorjaar, tijdens de terugkeer naar het broedgebied, volgden de vogels een oostelijker koers dan in het najaar. (kirschel@ucya.cy)

Heuck C. et al. 2020. Sex- but not age-biased wind turbine collision mortality in the White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla*. J. Ornithol. 161: 753-757.

Van de 1054 sterftegevallen die in Duitsland bij Zeearenden werden geregistreerd kwamen er 144 op conto van een aanvaring met een windturbine. De sterfte was min of meer gelijk voor de verschillende leeftijdscategorieën (in vergelijking met de leeftijdsopbouw van de populatie), maar het aandeel mannetjes (67%) dat ten slachtoffer viel was duidelijk groter dan het aandeel vrouwtjes. Dat is enigszins raadselachtig, omdat er in Duitsland geen verschillen in de grootte van het activiteitsgebied waren gevonden tussen mannen en vrouwen, noch een verschil in prooikeuze. Ook het feit dat mannen in de broedtijd meer jagen (en dus grotere kans lopen tegen een turbine te pletteren) kan niet als verklaring dienen omdat bleek dat oudere mannen minder vaak tegen een turbine vlogen dan jongere. Ook seksuele dimorfie is geen verklaring (grote vogels minder wendbaar dan kleine; dan zou je juist minder slachtoffers onder mannelijke Zeearenden verwachten). Kortom, onduidelijk (waarbij we moeten bedenken: niet alle significante bevindingen hoeven iets te betekenen). (christian.heuck@gmail.com)

Hoekstra B. et al. 2020. Batumi Raptor Count: from migration counts to conservation in a raptor flyway under threat. Brit. Birds 113: 439-460.

Ondertussen wordt er 12 jaar roofvogeltrek geteld aan de oostkant van de Zwarte Zee, bij Batumi in Georgië. Het is Europa's belangrijkste flessenhals voor gestuwde roofvogeltrek, met jaarlijks (herfst) rond de miljoen passanten. De algemeenste soort is de Wespandief (half miljoen), gevolgd door Steppebuizerd (enkele 100.000-en) en Zwarte Wouw (idem). In totaal zijn er 37 soorten roofvogels op trek waargenomen, waaronder sommige maar een keer (Grijze Wouw, Monniksgier, Rode Wouw, Lannervalk). Zo'n stuwpunt resulteert onvermijdelijk in jachtgerelateerde treurnis, zoals dat overal ter wereld was en is. De organisatoren van de trektellingen bij Batumi zijn daarom druk in de weer met educatie ter plekke, in de hoop op een meer verlichte houding, een betere wetgeving en handhaving van wetten. Laten we hopen dat het op termijn zoden aan de dijk zet. Op andere plekken op aarde is immers gebleken dat het anders kan. Een van de manieren is de plek aantrekkelijk te maken voor vogelaars, wat op zijn beurt geld oplevert voor de lokale's. Wie weet, eigenbelang is een belangrijke motivatie voor dieren om iets te doen of te laten. (contact@batumiraptorcount.org, zie ook www.batumiraptorcount.org)

Kamarauskaite A. et al. 2020. Interaction between the White-tailed Eagle and Common Buzzard estimated by diet analysis and brood defense behaviour. Ornis Fennica 97: 26-37.

Bij 9% van de zeearendnesten in Litouwen werden resten van Buizerds als prooi aangetroffen. Dat kwam het vaakst voor op binnenlandse broedplaatsen, veel minder langs de kust, en wordt deels verklaard door voedselschaarste in het binnenland. Buizerds reageerden wisselend, in ieder geval niet consistent, op een bij hun nest

geplaatste dummy van een zeearend; het maakte niet uit hoe ver hun nest aflag van het dichtstbijzijnde zeearendennest. Het verdedigingsgedrag varieerde per individu, en was in de latere broedfase sterker dan in de vroege. (rimga.t@gmail.com).

Literák I. et al. 2020. Natal dispersal of black kites from Slovakia. *Biologia* 75: 591-598.

In 2016 werden in Slovačijë drie nestjonge Zwarte Wouwen van een zender voorzien. Na wat rondzwervingen gingen ze op 12 augustus op trek. Eentje kwam niet verder dan de kop van de Rode Zee, waar de oversteek naar Afrika waarschijnlijk per cargoschip ging (maar signaal kwam niet verder, dus dood). Een andere leidde een heel wat avontuurlijker leven, alvorens in Noorwegen als verkeersslachtoffer te eindigen. Zijn eerste winter bracht de vogel door in Lybië (bereikt via een zuidoostelijke trekbaan), daarna terug naar Turkije voor de eerste zomer, vervolgens overwinterend in Israël, voor de tweede zomer naar de Baltische Staten en West-Rusland, daaropvolgende herfst naar Oekraïne, langs de kust van Zwarte Zee naar overwinteringsgebied in Syrië, en in derde zomer via 18 verschillende stopovers naar Noorwegen om daar zijn Waterloo te vinden. De derde vogel vloog eerst naar de kop van de Rode Zee via Saoedi-Arabië, dan zuidoostwaarts naar Jemen, daar oversteek via Bab-el-Mandeb en overwintering in Soedan en Oeganda. De terugweg ging via de westkant van de Rode Zee en oostkant van de Middellandse Zee naar het grensgebied van Turkije en Syrië (zie ook Santos et al. 2020, Mellone 2020).

Mellone U. 2020. Sea crossings as a major determinant for the evolution of migratory strategies in soaring birds. *J. Anim. Ecol.* 89: 1298-1301.

De enorme waterplas Middellandse Zee vertegenwoordigt een barrière van verschillend formaat voor verschillende soorten roofvogels op weg naar hun Afrikaanse overwinteringsgebieden. Slangenarende zijn echte thermiekers voor wie vliegen een energetische zeer dure bezigheid is; zij mijden open water zoveel mogelijk (dus West-Europese via Gibraltar). De meeste Europese Zwarte Wouwen, zwevers en vliegers, gaan grotendeels linksom of rechtsom de Middellandse Zee voorbij; alleen de zuidelijk Centraal-Europese vogels steken dwars over ter hoogte van Sicilië en hoppen zoveel mogelijk van eiland naar eiland. Visarenden hebben een vleugelvorm die ze in staat stelt zelfs boven zee zwakke opwaartse winden te benutten, of te vliegen tegen relatief lage energetische kosten; deze soort ziet er geen been in de Middellandse Zee over te steken, ook als er geen eilanden zijn.

Moreno-Rueda G., Lopezosa P. & Rivas J.M. 2019. Breeding biology of Montagu's Harriers *Circus pygargus* in south-eastern Spain. *Ardeola* 66: 3-11.

Grauwe Kiekendieven broedend in de Granada-regio in ZO-Spanje (boerenland, 22-32 paren) vervroegden over 2003-11 de start van de eileg (gemiddeld 30 april), terwijl tegelijkertijd legsel- en broedselgrootte toenamen. De vervroeging zit hem overigens vooral in het laatste jaar, dat zwaar aantikt in de trend. Gemiddeld wisten de paren 2.67 jong/nest groot te brengen. Dat wil zeggen: bij toepassing van nestbescherming. Zo niet, dan slechts 1.47 jong/nest. (gmr@ugr.es)

Nielsen J.T. 2019. Effect of food resources on population size and reproduction of Northern Goshawk *Accipiter gentilis* in Vendsyssel, Denmark, 1977-2016. *DOFT* 113: 123-131.

Prachtige studie aan Haviken in Noord-Denemarken (2417 km²), gebaseerd op >30.000 prooien, biomassa-metingen en gedetailleerde broedgegevens van Haviken. Net als in Nederland nemen in Denemarken de prooisorten van 251-500 g af (maar niet die van 51-250 g), wat negatief uitwerkte op trend en reproductie van Haviken. Vooral postduif, kokmeeuw, patrijs, spreeuw en gaai zijn afgenomen (net als in Nederland, zie elders in deze Takkeling), maar niet houtduif! De afnames in Vendsyssel zijn overigens geringer dan die op de zandgronden van Nederland, zowel van Haviken als van hun prooidieren. (jtn@gossph@mydsl.dk)

Palma L. et al. 2020. Twenty years later: updating the status of the Osprey *Pandion haliaetus* in the Cabo Verde Islands, West Africa. *Zoologia Caboverdiana* 8(10): 3-10.

De stand van de Visarend op de Kaap-Verdische eilanden steeg van 72-81 in 1998-2001 naar 103-125 paren in 2016-19. Dat kwam vooral door een vermindering van menselijke vervolging (wegnemen eieren of jongen). Op het onbewoonde Santa Luzia werd geen verandering gevonden.

Pokrovsky I. et al. 2020. Nest association between predators as a behavioral response to the low density of rodents. *Auk* 137: 1-13.

In de Russische Arctis profiteren Ruigpootbuiszeters van Slechtvalken in jaren met een lage muizendichtheid. Slechtvalken zijn felle rakkers die rovers weghouden uit de omgeving van hun nest. Daardoor is de muizendichtheid er in muizenarme jaren hoger dan waar geen Slechtvalken broeden. Ruigpootbuiszeters wisten ruim twee keer zoveel jongen groot te brengen als ze in de nabijheid van een Slechtvalk nestelden. (ipokrovsky@ab.mpg.de)

Ramírez J. et al. 2019. Spring migration of Eurasian Griffon Vultures across the Strait of Gibraltar: numbers, timing and age composition. *Ardeola* 66: 113-118.

In 2017, op 83 dagen tussen 24 februari en 16 juni, werden de terugkerende gieren geteld bij Gibraltar. Het leverde 6191 Vale en 4 Ruppellsgieren op (die laatste allemaal onvolwassen maar ouder dan 1 jaar). Forse passage vond plaats van 16 april-14 mei en van eind mei tot half juni. 68% van de vogels was 2de kalenderjaars, de overige ouder (gebaseerd op 540 gefotografeerde ex.). Kortom, druk gierenverkeer tussen Spanje en Afrika. In Spanje hangen momenteel zo'n 80.000 Vale Gieren rond, dus een oversteek naar Afrika is niet echt verbazingwekkend.

Roemer G.W. & Collins P.W. 2020. Community reorganization revealed by exploring shifts in the diet of an apex predator, the Golden Eagle *Aquila chrysaetos*, with stable isotopes and prey remains. *Ibis* 162: 673-686.

Op een eilandengroepje voor de kust van Californië vreten de lokale Steenarenden van verwilderde varkentjes en een lokale vossensoort. Daar waren ze zo effectief in dat ze de vosjes op Santa Cruz Island op de rand van uitsterven brachten (van >1400 in 1993 naar 50-60 in 2000). Bij gebrek aan vosjes gingen ze varkens eten (en wat meer vogels, als raven, meeuwen en aalscholvers), of beter gezegd: biggetjes. Nadat mensen de varkens hadden uitgeroeid en op één paar na alle Steenarenden (35 in totaal) van de eilandengroep hadden verwijderd, nam het aandeel vos in het dieet van de arenden weer toe. (groemer@nmsu.edu)

Santos C.D. et al. 2020. The gateway to Africa: What determines sea crossing

performance of a migratory soaring bird at the Strait of Gibraltar? J. Anim. Ecol. 89: 1317-1328.

Op basis van 73 gezenderde Zwarte Wouwen werd gekeken hoe de vogels de oversteek van Europa naar Afrika maakten ter hoogte van Gibraltar. Leeftijd was belangrijk, omdat juveniele vogels een langere tocht over open zee maakten op lagere vlieghoogtes en meer flappend. Ook de wind was belangrijk. Bij zijwind werd de oversteek langer, kwamen de vogels lager boven zee te vliegen en werd meer geflapt. De starthoogte idem: bij een vertrek op lage hoogte was de kans veel groter dat de vogel de oversteek afbrak, of anders wel zich laag en flappend richting Marokko voortbewoog. Het vertrekpunt vanaf Spanje bepaalde tevens hoe lang de oversteek naar Marokko werd, en dat had weer effect op de duur van de oversteek en de vlieghoogte. Ondanks enorme variatie in oversteekstrategieën (en dus grote variatie in energetische kosten) wisten alle 73 vogels de oversteek succesvol te maken. Merkwaardig dat deze studie niet refereert aan het fantastische werk van Sergio Fabrizio, die Spaanse Zwarte Wouwen levenslang volgde, inclusief trekstrategieën en veranderingen daarin met vorderende leeftijd.

Stoyanov G. et al. 2020. Observation in Bulgaria of a Griffon Vulture *Gyps fulvus* tagged in Spain. Ringing & Migration 34: 57-58.

Een verzwakte Vale Gier werd in 2007 als juveniel geringd in Spanje, en na rehabilitatie losgelaten. In later jaren dook de vogel onder meer op in de Drôme en nabij Rougon, beide in Frankrijk. In 2013 en 2016 werd dezelfde vogel gefotografeerd in Italië. In september 2017 dook de vogel op bij een gierenrestaurant in Bulgarije. Uiteindelijk werd hij dood gevonden bij Orlyane in Bulgarije, tien weken na de laatste zichtwaarneming. Bij elkaar bestreek de vogel een strook van 2300 km in Zuid-Europa (bpps@abv.bg)

Wiehle D. et al. 2020. Distribution and numbers of Northern Goshawk *Accipiter gentilis* in the central part of Little Poland province. Ornithologia 61: 47-56.

De Havik neemt in Polen af. Deze studie vergelijkt tellingen uit de jaren 1980-2000 met tellingen in 2014-19 in twee gebieden, namelijk een aangesloten bos (Niepolomice, 106 km²) en een meer gefragmenteerd bos (voet van de Karpaten, 80 km). In beide gebieden werd een onderlinge nestafstand van 2.3 km gevonden, en min of meer stabiele aantallen in vergelijking met het verleden (eind 20ste eeuw), en wel 13-20 paren in Niepolomice en 16-23 paren in de Karpaten.

Wright J. et al. 2019. Photographic evidence of a 2nd calendar-year female Honey Buzzard *Pernis apivorus* on autumn migration in the Western Palearctic. Sandgrouse 41: 101-104.

Op 17 september 2017 werd bij Batumi een tweedejaars wespendifvrouw gefotografeerd, herkenbaar aan de vergevorderde rui in vleugels (handpen 1-5 vernieuwd, H6 in de groei) en staart (middelste staartpenen ver buiten de overige (oude) stekend. De ongeruide slagpenen hadden een duidelijke juvenielentop. De iris was gelig-oker en de snavel grijs met een hint van geel op de washuid. Deze vogels worden geacht in Afrika te overwinteren; mochten ze incidenteel in hun eerste jaar in Europa opduiken, zullen ze vast niet broeden. Vandaar waarschijnlijk de veel verder gevorderde rui als bij adulte Wespendifvrouwen.